

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra aplikované ekonomie a ekonomiky

Teze diplomové práce

Konkurenceschopnost podniků zařazených do technologicky méně náročného průmyslu

Vypracovala: Bc. Pavla Herclíková
Vedoucí práce: doc. Ing. Martina Novotná, Ph.D.
České Budějovice
2023

Klíčová slova: Konkurenceschopnost, cirkulární ekonomika, low-tech sektor, produktivita

Anotace: Diplomová práce se zabývá problematikou konkurenceschopnosti na více úrovních ekonomiky. Od národohospodářského sektoru, který v práci představuje odvětví technologicky méně náročného průmyslu, přes textilní průmysl až po samotný podnik. První polovina práce je zaměřena na definování pojmu konkurenceschopnost a také na způsoby jejího měření. Práce obsahuje krátkou ekonomickou charakteristiku vybraného podniku a jeho přístupy k cirkulární ekonomice. Hlavním cílem práce je zhodnotit možnosti hodnocení konkurenceschopnosti prostřednictvím ekonomické výkonnosti podniků zařazených do technologicky méně náročného průmyslu pomocí výběrů vhodných ukazatelů, a to i v souvislosti s principy cirkulární ekonomiky. Na závěr je provedena vzájemná komparace vypočtených ukazatelů na všech hodnocených ekonomických úrovních.

1. Úvod

Udržitelnost a cirkulární ekonomika neboli oběhové hospodářství jsou v dnešní době velkým fenoménem. Zabývají se jimi mezinárodní i nadnárodní organizace, jednotlivé státy, odvětví i samotné podniky. Hlavní cíl cirkulární ekonomiky je vymanit se z principů dosud převládajících lineárních výrobních řetězců, jež jsou zakončeny produkcí odpadu. Filosofie oběhového hospodářství je obnovitelnost zdrojů a recyklace odpadu. Avšak žádné z principů cirkularity by nebyly uplatňovány, pokud by nepřinášely efektivitu a konkurenceschopnost.

Je to právě pojem konkurenceschopnost, který velmi úzce souvisí s cirkulární ekonomikou. Neboť je-li opomenut fakt, že principy udržitelnosti a oběhového hospodářství jsou zaváděny z důvodů ochrany životního prostředí, tak dalším důvodem je konkurenceschopnost. Ať se jedná o státy, odvětví, či podniky, motivací všech je zůstat takzvaně ve hře, sledovat nejnovější trendy a snažit se je uplatňovat.

Konkurenceschopnost je možné měřit mnoha způsoby. Z hlediska podnikové výkonnosti patří mezi nejvýznamnější faktory, jež ovlivňují konkurenceschopnost, rentabilita a produktivita, nejčastěji se udává produktivita práce. Jelikož se v případě rentability i produktivity jedná o podílové ukazatele, jsou vhodné i pro mezipodnikové srovnání a jejich využitelnost je jak na makroekonomické, tak i na podnikové úrovni.

2. Přehled literatury

Kislingerová a kol. (2008) uvádí, že konkurenceschopnost je možné z širší perspektivy považovat za souhrn určitých předpokladů, s jejichž pomocí je dosahováno nejen dlouhodobě udržitelné růstové výkonnosti, ale s ní spojené zvyšování ekonomické úrovně. Schopnost neustále vykazovat růst produktivity, neboli dosahovat s omezenými inputy (práce a kapitál) vyššího objemu outputů, takto je dle autorky charakterizována konkurenceschopnost firem.

Využívání přístupů cirkulární ekonomiky připisuje Klepek (2018) také zvyšování konkurenceschopnosti podniku. Je důležité neopomenout souvislosti mezi cirkulární ekonomikou a udržitelností, jak udává Kislingerová a kol. (2023). K udržitelnosti totiž významně přispívá redukce množství surovin a materiálů, jež jsou ve výrobě používány, dále také recyklace odpadu na další vstupy. Je to právě ziskovost, která by měla podniky motivovat k ochraně životního prostředí a úspoře energií a materiálů.

Vltavská a Sixta (2011) uvádějí, že pomocí ukazatele produktivity práce je možné provádět dynamické měření ekonomického růstu, konkurenceschopnosti a v neposlední řadě také životní úrovně.

3. Cíl práce

Cílem této práce je zhodnotit možnosti hodnocení konkurenceschopnosti podniků zařazených do technologicky méně náročného průmyslu, a to i v souvislosti s principy cirkulární ekonomiky. Dále porovnat konkurenceschopnost ve vybraném podniku v těchto souvislostech. A navrhnout doporučení, která povedou k udržení konkurenceschopnosti.

4. Metodika

Ekonomická situace podniku byla přiblížena pomocí zvolených ukazatelů, jejich údaje byly čerpány z podnikových výkazů zisků a ztrát a také rozvah. Z těchto výkazů byly vypočteny vybrané ukazatele finanční analýzy, ty mají sloužit k představě o finančním zdraví podniku. Výpočty těchto ukazatelů byly provedeny podle vzorců z tabulky číslo 1. Jako analyzovaný časový úsek byl zvolen interval 3 let, konkrétně roky 2019, 2020 a 2021. Data ohledně přístupů podniku k cirkularitě byla zjištěna detailním rozhovorem s vedením podniku.

Tabulka 1 – Metodika výpočtu jednotlivých ukazatelů finanční analýzy podniku

Ukazatel	Vzorec
Rentabilita vlastního kapitálu	$(EAT/vlastní\ kapitál) * 100$
Čistý pracovní kapitál	$(oběžná\ aktiva - krátkodobé\ závazky)$
Zadluženost	$(cizí\ zdroje/celková\ aktiva) * 100$
Běžná likvidita	$(oběžná\ aktiva/krátkodobé\ závazky)$
Průměrná mzda	$(mzdové\ náklady/počet\ zaměstnanců)$

Zdroj: Vlastní zpracování podle Sedláčka (2011) a Synka (2003)

Hodnocení konkurenceschopnosti podniku, resp. podniků zabývajících se konečnou úpravou textilií, resp. textilního průmyslu, resp. technologicky méně náročného průmyslu byla analyzována prostřednictvím ukazatelů rentability a produktivity práce a souvisejících ukazatelů. Ukazatel hrubé přidané hodnoty, jež vstupuje do výpočtů za sektor technologicky méně náročného průmyslu, byl Českým statistickým úřadem, dále jen ČSÚ, vypočten výrobní metodou a je uveden v cenách roku 2015. Ukazatel, jenž udává počet zaměstnanců, je brán v úvazcích na plnou pracovní dobu. Tato data byla čerpána z databáze národních účtů na stránkách ČSÚ. Přidaná hodnota na jednoho pracovníka byla počítána dle vzorce uvedeného v tabulce 2. Výpočty ukazatelů rentability za technologicky méně náročný průmysl byly spočítány formou váženého průměru. Váhy byly stanoveny na základě struktury přidané hodnoty. Tyto váhy byly počítány, aby výsledné hodnoty ukazatelů rentability byly vážené jednotlivým zastoupením podniků daného odvětví v celém technologicky méně náročném průmyslu. Metodiku výpočtů jednotlivých ukazatelů rentability zachycuje tabulka 2.

Tabulka 2 – Metodika výpočtu vybraných ukazatelů na úrovni podniků z technologicky méně náročného průmyslu

Ukazatel	Vzorec
Produktivita práce	$(\text{hrubá přidaná hodnota} / \text{počet pracovníků})$
Rentabilita aktiv	$(\text{EBIT} / \text{aktiva}) * 100$
Rentabilita vlastního kapitálu	$(\text{EAT} / \text{vlastní kapitál}) * 100$
Rentabilita dlouhodobých zdrojů	$(\text{EBIT} / \text{dlouhodobý kapitál}) * 100$
Rentabilita tržeb	$(\text{EAT} / \text{tržby}) * 100$

Zdroj: Vlastní zpracování podle Krutiny a Novotné (2014), Holečkové (2008) a Suchánka (2007)

Pro posouzení produktivity práce byla provedena komparace průměrných mezd napříč technologicky méně náročným průmyslem až po samotný podnik. Pro podnik byl také konstruován graf, který zachycuje meziroční tempa růstu průměrné mzdy a produktivity práce.

5. Výsledky

5.1. Technologicky méně náročný průmysl

Podle klasifikace CZ-NACE lze zpracovatelský průmysl rozdělit na high-tech, medium high-tech, zde se jedná o vysokou a středně vysokou technologickou náročnost. Poté medium low-tech a low-tech, jež představuje středně nízkou a nízkou technologickou náročnost (Český statistický úřad, 2016). Podrobná hierarchie skupin odvětví, jež jsou označena jako medium low-tech a low-tech, je zobrazeno v tabulce 3.

Tabulka 3 – Rozdělení zpracovatelského průmyslu podle technologické náročnosti

Medium low-tech odvětví zpracovatelského průmyslu
Gumárenský a plastářský průmysl - Výroba pryžových a plastových výrobků (22)
Průmysl skla a stavebních hmot - Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků (23)
Metalurgický průmysl - Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárenství (24)
Kovozpracující průmysl - Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků (25 bez 25.4)
Ostatní ekonomické činnosti medium low-tech odvětví (19, 33, 18.2 a 30.1)
Low-tech odvětví zpracovatelského průmyslu
Potravinářský a nápojový průmysl (10-11)
Textilní, oděvní a obuvnický průmysl (13-15)
Dřevozpracující a papírenský průmysl (16-17, 31)
ostatní ekonomické činnosti low-tech odvětví (12, 18 bez 18.2 a 32 bez 32.5)

Zdroj: Vlastní zpracování podle Českého statistického úřadu (2016)

5.2. Textilní průmysl EU v souvislosti s principy cirkulární ekonomiky

Textil byl v Akčním plánu pro oběhové hospodářství do roku 2020 a v aktualizaci průmyslové strategie EU pro rok 2021 označen za důležitý hodnotový řetězec výrobků s naléhavou potřebou a vysokým potenciálem pro přechod na udržitelnou a oběhovou výrobu a spotřebu. Udržitelnost a oběhový charakter tohoto odvětví již patří mezi priority podniků,

spotřebitelů a veřejných agentur v EU, ale posun je postupný, poměrně pomalý a ekologická a klimatická stopa tohoto odvětví je stále značná (Evropská komise, 2022).

5.3. Vybraný podnik

Firma GERL, textilní úpravna a barevna, s. r. o. (dále jen Gerl), má své sídlo v Hájích nad Jizerou v Libereckém kraji. Jedná se o rodinný podnik s dlouholetou tradicí. Podnik má velmi široké portfolio nabízených služeb. Nabízí celou řadu technologických úprav textilií. Jedná se především o barvení, apretaci, kalandrování, rolování, klasifikaci a fixaci. Sortiment tkanin, na který se firma specializuje, tvoří zejména hedvábné tkaniny, pleny, košiloviny, lůžkoviny, technické tkaniny, sypkoviny, stanovky a plachtoviny (Gerl, 2023).

V tabulce 4 jsou zachyceny hodnoty vypočtených ukazatelů, které poslouží k stručnému zhodnocení ekonomické situace podniku. K hodnocení je využito období posledních 3 let hospodaření podniku. Prvním ukazatelem je rentabilita vlastního kapitálu, z tabulky 4 je patrný výrazný pokles této hodnoty v roce 2021. Způsoben byl snížením hodnoty zisku po zdanění a naopak nárůstem hodnoty vlastního kapitálu v tomto roce.

Tabulka 4 – Přehled vybraných ukazatelů finanční analýzy podniku Gerl

Ukazatele	2019	2020	2021
Rentabilita vlastního kapitálu (v %)	15,48	25,80	1,58
Čistý pracovní kapitál (v tis. Kč)	-33	2385	1292
Zadluženost (v %)	60,01	54,38	55,10
Běžná likvidita (násobek)	1,00	1,24	1,13

Zdroj: Vlastní zpracování

V posledních dvou hodnocených letech se hodnota čistého pracovního kapitálu poměrně významně zvýšila, oproti roku 2019, což v praxi znamená, že je část oběžných aktiv kryta dlouhodobými zdroji. Z pohledu zlatého bilančního pravidla se jedná o neefektivní využití zdrojů, protože krátkodobý majetek je kryt dlouhodobými zdroji, které jsou dražší. Ukazatel zadluženosti se pohybuje v rozmezí 54 % – 60 %. Posledním ukazatelem je běžná likvidita, doporučená hodnota tohoto ukazatele, dle Růčkové (2019), je kolem 1,5. Podnik Gerl ji má o něco nižší, ale i tak se nachází poměrně v optimu. Následně byl hodnocen přístup podniku k cirkulární ekonomice. Byly vymezeny tři oblasti, ve kterých jsou principy cirkularity v podniku uplatňovány.

Odpadové hospodářství

Významnou složkou podnikového odpadu tvoří odpad textilní, ten vzniká v rámci výrobního procesu konečné úpravy textilií. Podnik se snaží vzniklé zbytky tvořící odpad

prodávat. Prodejní cena je určena za 1 kg textilních zbytků a její výše je 20 Kč bez DPH. Textilní zbytky odkupují šicí dílny, nebo výrobní podniky pro využití při údržbě provozu.

Šetrnost výrobních procesů

Ekologicky nejnáročnějším procesem je tzv. předúprava, kdy dochází k praní rezných materiálů z tkalcoven. Při tomto procesu je vypírána šlichta, jež tvoří výraznou složku odpadních vod, které putují do odpadních jímek. V nich jsou využívány bakterie pro zpracování a chemickou neutralizaci. Velká část odpadu je díky bakteriím zpracována. Proces barvení, netvoří významný zdroj znečištění. Většina barvy se do látky absorbuje a vzniklé znečištění je pouze vizuální. Současným trendem je zefektivnění výroby, minimalizace nákladů a také dopadů na životní prostředí. Firma se snaží proces barvení zkracovat, snižovat teplotu vody a dobu praní, aby docházelo k úsporám vody i energie.

Energie z obnovitelných zdrojů

Podnik Gerl vlastní malou vodní elektrárnu. Vyrobená elektrická energie je buď podnikem přímo spotřebována anebo je dodána do sítě. Formou podpory výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů, je vyplácení zelených bonusů majitelům těchto elektráren. Od 1. 1. 2023 společně s vydáním nového energetického regulačního věstníku došlo k odebrání zelených bonusů malým vodním elektrárnám ve stávajících lokalitách. Poměr zelených bonusů na celkových výnosech společnosti Gerl se v průměru pohybuje kolem 11 %. Odebrání zelených bonusů znamená pro podnik významný odliv finančních prostředků, který se v následujících letech projeví na výsledku hospodaření společnosti.

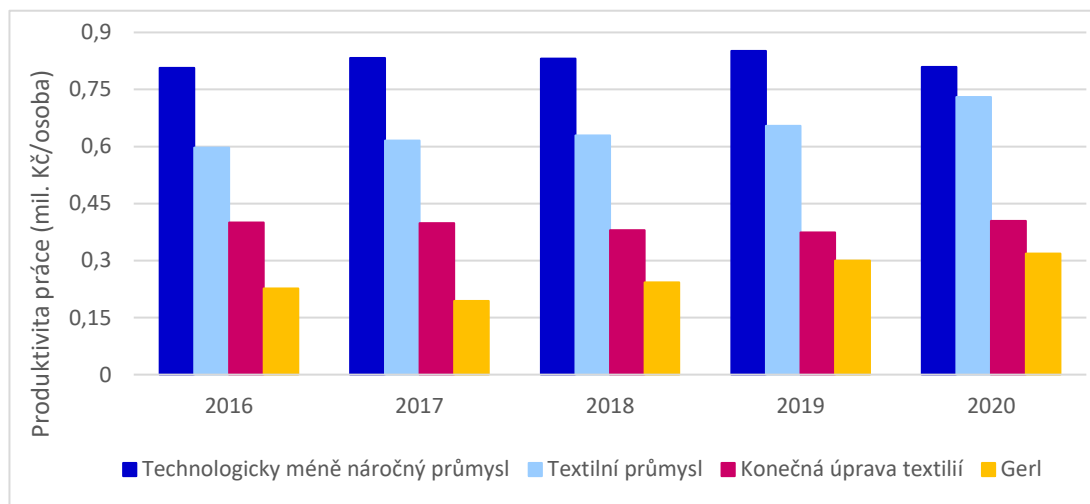
5.4. Komparace ukazatelů rentability

Z provedených komparací jednotlivých ukazatelů rentability bylo zjištěno, že podnik Gerl, především v roce 2020, dosahoval nejvyšších hodnot za všechny zkoumané skupiny podniků ve všech ukazatelích rentability. Nejhorším rokem byl pro podnik rok 2018, kdy se jeho výsledek hospodaření pohyboval v záporných hodnotách. Avšak postavení podniku v rámci podniků spadajících do skupiny technologicky méně náročného průmyslu je velmi dobré, například ukazatele ROE měl po celou dobu, vyjma roku 2018, ze všech podniků nejvyšší. To samé lze říci i o jeho komparaci s podniky patřících do odvětví textilní výroby, kde za celé sledované období dosahoval téměř ve všech ukazatelích vyšších hodnot, vyjma ukazatele ROS. V komparaci s podniky ze třídy konečné úpravy textilií, jež vykázaly v průběhu posledních třech sledovaných let ztrátu, podnik Gerl dosahuje skvělých výsledků. Lze tedy říci, že z provedené analýzy ukazatelů rentability je podnik velmi rentabilní a tudíž si stále udržuje svou konkurenční schopnost.

5.5. Komparace produktivity práce

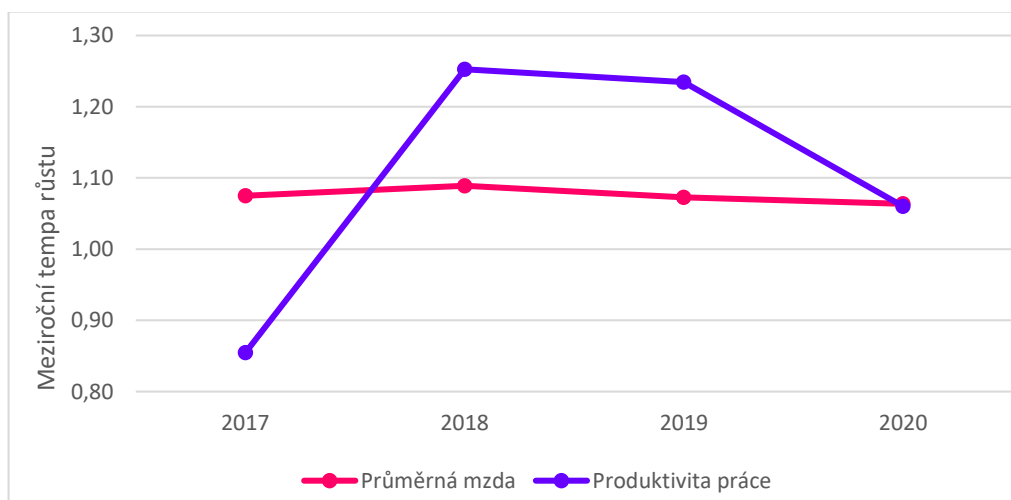
Z komparace ukazatele produktivity práce bylo zjištěno, že podnik Gerl dosahuje ve všech letech nejnižších hodnot. Avšak od roku 2017 dochází stále k mírnému meziročnímu růstu hodnoty tohoto ukazatele. Zatímco hodnoty produktivity práce například u podniků třídy konečné úpravy textilií spíše stagnují.

Graf 1 – Vývoj produktivity práce ve všech hodnocených oblastech v letech 2016 – 2020

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 2 – Tempa růstu průměrné měsíční mzdy a produktivity práce v podniku Gerl v letech 2016 – 2020

Zdroj: Vlastní zpracování

Po provedení komparace meziročního tempa růstu průměrné měsíční mzdy a produktivity práce v podniku Gerl, byla zjištěna pozitivní skutečnost, že produktivita práce v podniku stále roste, a to rychleji, než průměrné mzdy, jak je patrné z grafu 2. Pokud má podnik vyšší produktivitu práce, zlepšuje se i jeho konkurenční schopnost.

Jelikož bylo zjištěno, že se podnik Gerl zajímá o trendy v oblasti oběhového hospodářství a udržitelnosti, byla v závěru práce navržena doporučení, která by díky uplatňování principů cirkulární ekonomiky a sledování příslušných ukazatelů pomáhala

udržovat podnikovou konkurenceschopnost. Mezi tyto návrhy patří vedení statistiky týkající se odpadového hospodářství a aktivního sledování nákladů, jež jsou s ním spojeny. Přínosem těchto statistik je přehledné zanalyzování, zda díky zavedení nových systémů dochází k úsporám, či nikoliv. Obnova některých starších výrobních strojů, které jsou z hlediska úspor elektrické energie velmi neefektivní. K financování by mohl být využit operační program technologie a aplikace pro konkurenceschopnost 2021 – 2027 Ministerstva průmyslu a obchodu ČR. Ukazatel ROA podniku je poměrně vysoký, v roce 2020 byl skoro 14 %. Proto je doporučeno, sledovat tohoto ukazatele. Dosahuje-li rentabilita podnikového majetku vyšších hodnot, než průměrná úroková míra, je pro podnik výhodné použití cizích zdrojů, jedná se o finanční páku, která má pozitivní vliv na ukazatele ROE. Posledním doporučením je možnost investice do fotovoltaické elektrárny, ta by kompenzovala výpadky energie z vodní elektrárny v letních měsících, vlivem nízkého průtoku v řece a zároveň by dosahovala v letních měsících nejvyšší účinnosti v celém roce, díky dlouhé světelné fázi dne. Firma by mohla požádat o dotaci, která by pokryla významnou část nákladů.

6. Závěr

V podniku Gerl je uplatňováno velké množství principů oběhového hospodářství. Mimo jiné využívání energie z obnovitelných zdrojů, konkrétně z vodní elektrárny. Díky ní měl podnik ve formě zelených bonusů, poměrně významný zdroj financí.

Pro zodpovězení otázky, zda je pro podnik a celé odvětví textilního průmyslu udržitelné a společensky odpovědné chování efektivní, rentabilní a zajišťuje potřebnou konkurenceschopnost, byla provedena analýza ukazatelů rentability, produktivity práce a souvisejících ukazatelů. Pro výpočty ukazatelů rentability podniků z technologicky méně náročného průmyslu byly konstruovány váhy, ty umožnily lépe zohlednit důležitost jednotlivých oddílů CZ-NACE, dle vytvořené přidané hodnoty. Díky konstrukci vah se v práci podařilo provázat odvětvové charakteristiky s podnikovými a mohla být provedena komparace všech vypočtených ukazatelů rentability.

Podnik Gerl ve vypočtených ukazatelích rentability dosáhl velmi dobrých výsledků. Jedná se o prosperující podnik, který je stále konkurenceschopný, možná i díky uplatňovaným principům cirkularity. Z hlediska ukazatele produktivity práce dosáhl podnik Gerl sice nejnižších hodnot, ale produktivita práce roste rychleji, než průměrné mzdy, což znamená dynamičtější růst přidané hodnoty v porovnání s náklady na zaměstnance, tudíž se podniku zvyšují výnosy na jednoho zaměstnance.

7. Seznam literatury použité v tezi

1. Český statistický úřad. (2016). High-tech sektor. [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/44684506/zprac_prum_techklasif.pdf/de20d52b-6e6f-4ff0-b4bf-c030698472d3?version=1.6
2. Evropská komise. (2022). SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ: Strategie EU pro udržitelné a oběhové textilní výrobky. Brusel. [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9d2e47d1-b0f3-11ec-83e1-01aa75ed71a1.0003.02/DOC_1&format=PDF
3. GERL, Gerl, s. r. o., GERL Textilní úpravna a barevna. gerl.cz [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <http://www.gerl.cz/index.html>
4. Holečková, J. (2008). Finanční analýza firmy. Praha: ASPI – Wolters Kluwer.
5. Kislingerová, E., a kol. (2008). Inovace nástrojů ekonomiky a managementu organizací. C.H. Beck.
6. Kislingerová, E., a kol. (2023). Cirkulární ekonomie a ekonomika 2: Státy, podniky a lidé na cestě do doby postfosilní. Grada Publishing.
7. Klepek, C. Cirkulární Česko: cirkulární ekonomika jako příležitost pro úspěšné inovace českých firem. Incien z. ú., 2018. [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://incien.org/publikace/publikace-ke-stazeni/>
8. Krutina, V., Novotná, M. (2014). Ekonomika podniku: (cvičení) (3., aktualizované a rozšířené vydání). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Ekonomická fakulta.
9. Růčková, P. (2019). Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi (6. aktualizované vydání). Grada Publishing.
10. Sedláček, J. (2011). Finanční analýza podniku (2., aktualiz. vyd). Computer Press.
11. Suchánek, P. (2007). Finanční management. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita.
12. Synek, M. (2003). Manažerská ekonomika. Praha: Grada Publishing, a.s.
13. Vltavská, K. a Sixta, J. (2011). The Possibilities to Estimate Labour Productivity and Total Factor Productivity for Czech Regions. Statistika: Economy and Statistics Journal [online]. [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20542069/180211q435-44.pdf/b118e4ef-6352-458c-aa76-d6fb0b18865a?version=1.0>

Plný seznam použité literatury je uveden v textu diplomové práce.

Další bibliografické údaje

Type of thesis: master

Author: Bc. Pavla HERCLÍKOVÁ

Academic Year: 2022/2023

Department Department of Applied Economics and Economy, Faculty of Economics, University of South Bohemia in Ceske Budejovice, Czech Republic

Thesis supervisor: doc. Ing. Martina Novotná, Ph.D.

Number of pages: 100

Language of thesis: CZ

Title of Thesis: Competitiveness of enterprises classified in Low Technology industries

Annotation: The thesis deals with the issue of competitiveness at multiple levels of the economy. From the national economic sector, which in the thesis represents a sector of technologically less demanding industry, through the textile industry to the enterprise itself. The first half of the thesis focuses on defining the concept of competitiveness and also on the ways of measuring it. The thesis includes a short economic characterization of the selected enterprise and its approaches to circular economy. The main objective of the thesis is to evaluate the possibilities of assessing competitiveness through the economic performance of enterprises classified in a technologically less demanding industry by means of selections of appropriate indicators, also in the context of the principles of circular economy. At the end of the thesis, a mutual comparison at all evaluated economic levels was made.

Key words: Competitiveness, Circular Economy, Low-tech sector, Productivity
